

**INNOVATSIYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH BARQAROR
KELAJAKKA ASOS**

*Termiz davlat muhandislik va
Agrotexnologiyalar universiteti*
Ravshanova Go'zal Ilhom qizi
[*ravshanovagozal@gmail.com*](mailto:ravshanovagozal@gmail.com)

Annotatsiya: Mazkur tezisda innovatsiyalarning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni va ular orqali iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash masalalari tahlil etilgan. Innovatsiyalar nafaqat iqtisodiy o'sishga turtki beruvchi omil, balki ekologik barqarorlik, ijtimoiy farovonlik va raqobatbardoshlikni oshiruvchi vosita sifatida ham qaraladi. Tezisda texnologik yangiliklarning barqaror rivojlanishga ta'siri, innovatsion siyosatni shakllantirishda davlat va xususiy sektorning o'zaro hamkorligi, hamda O'zbekistonda innovatsion muhitni rivojlantirish yo'nalishlari yoritilgan. Muallif barqaror kelajak sari intilishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurligini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, Iqtisodiy rivojlanish, Barqarorlik, Texnologik taraqqiyot, Innovatsion siyosat, Raqobatbardoshlik.

Kirish

Bugungi globallashtirish davrida har bir davlat oldida turgan asosiy vazifalardan biri – iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, innovatsion rivojlanish orqali ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirishdir. Innovatsiyalar bugungi zamonaviy dunyoda raqobatbardoshlikning asosiy omiliga aylanmoqda. Ular nafaqat yangi mahsulot yoki xizmatlarni yaratish, balki mavjud resurslardan samarali foydalanish, ekologik muammolarni bartaraf etish, ishsizlikni kamaytirish va yashash darajasini oshirish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasida ham innovatsion rivojlanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan islohotlar, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasi, raqamli transformatsiya, startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash kabi chora-tadbirlar – bularning barchasi mamlakatimizning barqaror iqtisodiy taraqqiyot sari intilayotganining dalilidir.

Mazkur tezisda innovatsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni, ular orqali barqaror kelajakni ta'minlash yo'llari, shuningdek, O'zbekistonda innovatsion faoliyatni rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinadi.

Asosiy Qism

Innovatsiyaning iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni

Innovatsiyalar – bu yangi g'oyalar, mahsulotlar, xizmatlar va texnologiyalarni yaratish va amaliyotga tatbiq etish jarayoni bo'lib, ular

iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Innovatsion faoliyat milliy iqtisodiyotning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. U:

- iqtisodiy o'sishni jadallashtiradi;
- bandlik darajasini oshiradi;
- yangi ish o'rinlari yaratadi;
- resurslardan samarali foydalanishga imkon beradi;
- ekologik toza ishlab chiqarishni rivojlantiradi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, yuqori darajada innovatsiyalashgan mamlakatlar – AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya, Germaniya – nafaqat iqtisodiy qudratli, balki barqaror va raqobatbardosh iqtisodiyotga ega davlatlardir.

Barqaror iqtisodiy rivojlanishda innovatsion yondashuvlar

Barqaror rivojlanish — bu hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga, kelajak avlodlarning ham resurslardan foydalanish huquqini saqlab qolishdir. Bu yondashuvda innovatsiyalarning o'rni beqiyos. Jumladan:

- **Ekologik innovatsiyalar** – chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy qilish;
- **Ijtimoiy innovatsiyalar** – ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar sohasida samaradorlikni oshirish;
- **Raqamli innovatsiyalar** – iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi orqali resurslar va vaqtni tejash.

Innovatsiyalar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi asosiy vosita sifatida jadal rivojlanmoqda. Barqaror rivojlanishning "uch ustuni" – iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatlar aynan innovatsiyalar orqali uyg'unlashtiriladi.

So'nggi yillarda "raqamli transformatsiya" degan tushuncha butun dunyoda iqtisodiy faoliyatning muhim tarkibiy qismiga aylandi. U nafaqat texnologik yangilanishni, balki butun boshli iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional tizimlarning qayta shakllanishini nazarda tutadi.

Bugungi kunda sun'iy intellekt, katta hajmdagi ma'lumotlar (big data), internet tarmoqlari (IoT), blokcheyn texnologiyasi kabi innovatsiyalar iqtisodiyotning barcha sohalarida inqilobiy o'zgarishlarga olib kelmoqda. Masalan:

Qishloq xo'jaligida aqlli monitoring tizimlari orqali hosildorlik oshirilmoqda;

Sog'liqni saqlashda tibbiy diagnostika uchun sun'iy intellekt ishlatilmoqda;

Moliya sohasida blokcheyn asosida tez va ishonchli tranzaksiyalar amalga oshirilmoqda.

Bularning barchasi iqtisodiyotda tezlik, aniqlik va ishonchlilikni oshirib,

resurslardan samarali foydalanish imkonini yaratmoqda.

Innovatsion infratuzilma va ekotizimlar

Innovatsiyalarni rivojlantirish uchun faqatgina texnologik yechimlar emas, balki mos infratuzilma va ekotizim zarur. Innovatsion infratuzilma deganda quyidagilar tushuniladi:

- Ilmiy-tadqiqot muassasalari va laboratoriyalar;
- Texnoparklar va innovatsion markazlar;
- Startaplar va inkubatsiya markazlari;
- Investorlar va risk kapitali tizimi;
- Innovatsiyani qo'llab-quvvatlovchi qonunchilik bazasi.

Bunday infratuzilma mavjud bo'lgan davlatlar – AQSh, Germaniya, Xitoy kabi yirik mamlakatlar innovatsion rivojlanishda yetakchi o'rinlarda turibdi. Ayniqsa, Silikon vodiysi (Silicon Valley) innovatsion ekotizimning klassik namunasi sifatida butun dunyoga mashhur.

Inson kapitali va innovatsiyalar o'rtasidagi bog'liqlik

Innovatsiyalar faqat texnik jarayon emas – u, avvalo, inson tafakkurining mahsulidir. Shuning uchun innovatsion rivojlanish uchun eng muhim resurs – bu inson kapitalidir. Yaxshi ta'lim olgan, ijodiy fikrlovchi, muammoga yechim topa oladigan mutaxassislar innovatsiyalarning yaratuvchilari va targ'ibotchilaridir.

Ta'lim tizimi shunday yo'naltirilishi kerakki, yosh avlodda:

- Tanqidiy va tizimli fikrlash;
- Ijodkorlik va muammoni hal qilish ko'nikmalari;
- Hamkorlikda ishlash va kommunikatsiya qobiliyati shakllansin.

O'zbekiston sharoitida bu borada STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Math) ta'limi, "Bir million dasturchi" loyihasi, IT-parklar va zamonaviy oliygohlar ochilishi katta ahamiyatga ega bo'lmoqda.

Innovatsiyalar va xalqaro hamkorlik

Innovatsion rivojlanish yakkalanib qolgan holda bo'lishi mumkin emas. Bugungi globallashtirish sharoitida har bir davlat boshqa davlatlar bilan ilmiy va texnologik hamkorlik orqali yangi imkoniyatlarga ega bo'lmoqda. Bunga misollar:

- Xalqaro grantlar va ilmiy loyihalarda ishtirok etish;
- Chet eldagi ilmiy markazlar bilan hamkorlikda tadqiqotlar o'tkazish;
- O'zaro texnologiyalar almashinuvi;
- Xalqaro IT va innovatsion festivallarda ishtirok.

O'zbekistonning ham UNESCO, UNDP, BMT Taraqqiyot dasturi, Islom taraqqiyot banki va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda innovatsion dasturlarni amalga oshirayotgani bu borada ijobiy o'zgarishlardan darak beradi.

Innovatsiyalar – bu kelajakni yaratish vositasidir. Ular iqtisodiy o'sishni

faollashtiradi, resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi, yangi bozorlarni ochadi va global raqobatda ustunlik yaratadi. Shuningdek, ular inson salohiyatini ro'yobga chiqarish, hayot sifatini oshirish va barqaror ijtimoiy taraqqiyotga xizmat qiladi.

O'zbekiston oldida turgan vazifa – innovatsiyalarni strategik ustuvor yo'nalish sifatida rivojlantirish, yosh avlodni zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish, xalqaro ilmiy hamjamiyatga faol qo'shilish va "innovatsion madaniyat"ni shakllantirishdir.

O'zbekistonda innovatsion rivojlanish istiqbollari

So'nggi yillarda O'zbekiston innovatsion rivojlanish yo'lida muhim qadamlarga erishdi. Xususan:

- 2018-yilda "Innovatsion rivojlanish vazirligi" tashkil etildi;
- "Yoshlar akademiyasi", "Innovatsion rivojlanish fondi" va "Innovatsion g'oyalar markazi" kabi tuzilmalar faoliyat ko'rsatmoqda;
- Raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt, agrotexnologiyalar, biotexnologiyalar sohalarida startup va ilmiy loyihalar qo'llab-quvvatlanmoqda;
- Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion texnoparklar, inkubator markazlar tashkil etilmoqda.

Shu bilan birga, O'zbekistonda innovatsion muhitni yanada takomillashtirish uchun quyidagilar muhim hisoblanadi:

- ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash;
- xususiy sektorni innovatsiyalarga jalb etish;
- soliq va moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini rivojlantirish;
- xalqaro tajriba va texnologiyalarni jalb qilish.

Xulosa

Innovatsiyalar bugungi kunda barqaror iqtisodiy rivojlanishning eng muhim omiliga aylangan. Ular orqali nafaqat iqtisodiy o'sish, balki ijtimoiy-iqtisodiy tenglik, ekologik xavfsizlik, resurslardan oqilona foydalanish kabi dolzarb muammolar yechimiga erishish mumkin. O'zbekiston Respublikasida bu borada olib borilayotgan ishlar natijasida yangi innovatsion muhit shakllanmoqda. Biroq, barqaror kelajak sari yo'lni davom ettirish uchun innovatsion yondashuvlarni har bir sohada chuqur joriy etish, xalqaro tajribani o'rganish va ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish zarur.

Shunday ekan, innovatsiyalarni iqtisodiy taraqqiyotga yo'naltirish, ularni real sektor bilan integratsiyalash – O'zbekistonning barqaror kelajagi garovidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 21-sentabrdagi PF-5544-sonli “Innovatsion rivojlanish strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
3. Abduqodirov A., Xamidov A. “Innovatsion iqtisodiyot asoslari”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
4. Mamatqulov I. “Innovatsiyalar iqtisodiyoti: nazariyasi va amaliyoti”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Karimov S. “Innovatsion rivojlanish va iqtisodiy o‘rish”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
6. Xudoyberganov R., Normatov M. “Raqamli iqtisodiyot: nazariy va amaliy masalalar”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
7. Samarqandiy A. “Innovatsiyalar va barqaror rivojlanish omillari”. // “Ijtimoiy fanlar” ilmiy jurnali, 2023, №4.
8. Davletov Sh. “Barqaror iqtisodiy rivojlanishda innovatsiyalarning o‘rni”. // “Iqtisodiyot va innovatsiyalar” jurnali, 2022, №2.